

UVODNIK

Invaliditet obuhvaća mnoge aspekte svakodnevnog života. Vjerojatno je najuočljiviji u domeni mobilnosti, ali također, među ostalima, uključuje i oštećenja sluha i vida, autizam i demenciju. Turizam se uglavnom usredotočuje na mobilnost jer se ona može lako prepoznati pa tako i jednostavnije organizirati rješenje. Velika iznimka u ovom je sektor zdravstva i wellnessa koji, nažalost, nudi različite oblike liječenja, od uporabe nedozvoljenih lijekova do eksperimentalnih zdravstvenih tretmana koji uopće nisu prepoznati kao korisni. Razlog ekspanzije ovih tretmana je beznaдна priroda stanja ljudi s bolestima koje toliko iscrpljuju da su voljni poduzeti sve kako bi se oslobodili boli i patnje koju svakodnevno podnose. Stoga, turistički sektor uključuje destinacije kao što su spa centri s dokazanim iskustvom u pomaganju oboljelima i eksperimentalni centri za liječenje, koji se često nalaze u zemljama s manjkavim propisima, koji jednostavno postoje kako bi iskorištavali očajnike. Na takav se način turizam ne razlikuje od drugih sektora koji su često nalazili sumnjive načine za izvlačenje novca od svojih kupaca.

Ovo posebno izdanje nije posvećeno svim načinima na koje se turistička poduzeća bave invaliditetima. Da bi se to učinilo, bila bi potrebna mnoga posebna izdanja časopisa. Umjesto toga, fokus je na invaliditetima s kojima se mogu baviti i bave se razni pružatelji turističkih usluga. Kao građanin Sjedinjenih Američkih Država iskusio sam vladinu intervenciju u rješavanju problema s invaliditetom od 1990. godine kada je usvojen Zakon o Amerikancima s invaliditetom. Glavni fokus Zakona su odredbe pristupačnosti koje se zahtijevaju od poduzeća. Tim se zakonom pokušava svim kupcima omogućiti jednaka prilika za korištenje i uživanje onoga što je prije bilo dostupno samo osobama bez invaliditeta. Naivno sam pretpostavio da EU ima slično zakonodavstvo. Prilično me je iznenadilo kada sam prije otprilike 15 godina saznao da to nije slučaj. Zbog toga je pojedinačnim poduzećima prepuštena odluka o tome je li u njihovom najboljem interesu ponuditi usluge osobama s invaliditetom. Je li to najbolji pristup je diskutabilno, ali jedno je sigurno - teret utvrđivanja pristupačnosti usluga i pružatelja u destinaciji prepušten je svakom pojedinom putniku.

EDITORIAL

Disability encompasses many aspects of daily life. It is probably most noticeable in the mobility domain but also includes areas such as auditory, visual, autism and dementia among others. The tourism sector focuses mostly on mobility as this they can easily discern and therefore organize to address. A major exception to this is the health and wellness sector which, unfortunately, has actors that offer various forms of treatment from illicit drug use to experimental health treatments that have never been recognized as beneficial. The reason these treatments flourish is the desperate nature of people with afflictions that are so debilitating that they will do anything to relieve themselves of the pain and suffering they endure on a daily basis. Therefore, the tourism sector encompasses such destinations as spa centers with a proven track record of helping the afflicted to experimental treatment centers, often located in countries with lax regulations, that simply exist to prey on the desperate. In this way, tourism is no different from other sectors that have often found shady ways to extract money from their customers.

This special issue is not devoted to the all the ways disabilities are handled by tourism businesses. To do so would require numerous special issues. Instead, the focus is on disabilities that can and are being addressed by various tourism providers. As a citizen of the United States of America, I have experienced government intervention dealing with disabilities since 1990 when the Americans with Disabilities Act was passed into law. A major focus of the act deals with accessibility provisions required of businesses. The act is an attempt to allow all customers an equal opportunity to enjoy what beforehand only those without disabilities could access. Naively, I assumed that the EU had similar legislation. It was quite surprising when I learned, about 15 years ago, that this was not the case. Therefore, it must be left up to individual businesses to decide if it is in their best interest to offer services for those with disabilities. Whether this is the best approach is debatable but one thing is certain. The burden of determining whether a destination has accessibility services and within the destination each of its businesses is left up to the individual traveler.

Ovaj broj sadrži četiri članka. Dva iz mađarske perspektive i po jedan iz Rumunjske i Hrvatske. Jasno je iz svih članaka, bilo da se temelje na primarnim ili sekundarnim podacima, da postoje strukturne i društvene prepreke ograničavaju sudjelovanje u turizmu. Budući da se procjenjuje da jedna od šest osoba ima neki oblik invaliditeta, pokušaj rješavanja problema kako strukturalno – poboljšanjem infrastrukture, tako i psihološki – podizanjem svijesti i edukacijom osoblja, ima značajan potencijal za povećanje sudjelovanja turista što rezultira povećanjem ekonomskih povrata za poduzeća.

Osim pružanja dostupnih proizvoda i usluga, pružatelji usluga trebaju ponuditi i pouzdane informacije kako bi pomogli osobama sa specifičnim zahtjevima da ispravno odaberu za sebe. Iz radova objavljenih u ovom izdanju čini se da postoji široka javna potpora za širenje pristupačnosti. Također bi i vlade trebale odigrati aktivnu ulogu propisivanjem politika kojima bi se nastojale proširiti usluge pristupačnosti. S obzirom na značajan postotak stanovništva koji ima određeni stupanj invaliditeta, poželjne su inicijative javnog i privatnog sektora. Na taj način tim će se ljudima otvoriti mogućnosti većeg angažmana u turističkim poduhvatima. Ovdje je potrebno mnogo više "društvene skrbi", jer ispravno postupanje donosi značajne ekonomske koristi.

Nadam se da ćete u radovima odabranim za ovo posebno izdanje pronaći korisne informacije i strategije koje će vam pomoći u boljem razumijevanju prepreka s kojima se suočavaju potencijalni turisti s invaliditetom, kao i načina njihovog prevladavanja.

Profesor emeritus William C. Gartner
gost urednik
Sveučilište u Minnesoti, SAD

This issue contains five articles. Three from a Hungarian perspective and one each from Romania and Croatia. It is clear from all the articles, whether they are based on primary or secondary data, that persistent structural and societal barriers limit tourism participation. Since it is estimated that one in every six people has some form of disability an attempt to deal with the problem, both structurally through infrastructure improvement and psychologically, through awareness and staff training, has significant potential to increase tourist participation resulting in increasing economic returns to businesses.

In addition to providing accessible products and services, providers need to offer reliable information to help people with special needs make the right choice for them. From the papers published in this issue it appears there is broad public support for increasing accessibility. It is also recommended that government has a role to play, through policy prescription, in an attempt to expand accessibility services. Given the significant percentage of the population that has some degree of disability needs government and private sector initiatives are desirable. Doing so will open opportunities for these people to be more engaged in touristic endeavors. This is much more than a "social welfare" consideration as there are significant economic returns from doing the "right thing".

I hope you will find some useful information and strategies in the papers selected for this special issue to help you better understand barriers faced by potential tourists with disabilities and ways to overcome them.

Professor Emeritus William C. Gartner
Guest Editor
University of Minnesota, USA